

Institut Pilar osnovan je 1991. godine, neposredno nakon uspostave hrvatske neovisnosti i demokratskog poretka. U novim okolnostima, temeljeći svoju znanstvenu djelatnost na činjenici da je hrvatsko društvo nedovoljno, selektivno ili potpuno neistraženo, u različitim aspektima te na motu „Istraživanjem do činjenica...“ Institut se otpočetak razvijao u organizacijskom, metodološkom i teorijskom smislu sukladno sličnim institucijama u području društvenih i humanističkih znanosti u okviru zapadne Europe i SAD-a. Stoga su se odabiru tema istraživanja slijedili znanstveni prioriteti na nacionalnoj razini, razini EU-a i globalnoj razini, a posebna pozornost usmjeravala usporedivosti znanstvenih postupaka i rezultata te međunarodnoj razmjeni znanstvenih informacija. Pri objavljivanju rezultata znanstvenih istraživanja otpočetak su se slijedili svjetski standardi, tako da se npr. časopis *Društvena istraživanja* citira u najprestižnijim svjetskim sekundarnim i tercijarnim publikacijama (npr. u *Current Contentsu* od 1993. godine). Pored toga, u Institutu se otpočetak usporedo razvijala istraživačka i nastavna praksa, a znanstvenici Instituta sudjelovali su i u izradi brojnih studijskih programa na svim razinama.

Mrežnim ustrojem Instituta, koji čini mreža područnih i funkcionalnih centara, promiče se prostorna decentralizacija znanstvene djelatnosti i razvoj znanstvenih potencijala u lokalnim sredinama uz istodobno kvalitetnije ugrađivanje znanstvenih rezultata u razvoj lokalnih sredina, a putem funkcionalnih centara sustavno se razvija tematska raznolikost i kvaliteta znanstvenih djelatnosti te znanost promiče kao temelj razvoja društva koje počiva na znanju.

U Institutu su otpočetak zapošljavani i znanstvenici školovani u drugim europskim i prekoceanskim zemljama (Njemačka, Francuska, Rumunjska, Bosna i Hercegovina, Slovenija, SAD, Kanada, Australija itd.), koji su u pravilu, osim sudjelovanja u znanstvenim djelatnostima, unaprjeđivali međunarodnu suradnju i umreženost Instituta.

Multidisciplinarni i interdisciplinarni karakter znanstvenih djelatnosti kakav je razvijen u Institutu nije jedinstven samo u Hrvatskoj, nego u mnogo širem okruženju.

U Institutu je u dvadesetogodišnjem razdoblju doktoriralo 50, a prema predbolonjskim pravilima magistriralo 30 znanstvenika. Drugim riječima velika većina nositelja znanstvene djelatnosti u Institutu znanstveno je obrazovana u Institutu zbog čega je razvijen poseban senzibilitet i metodologija prema razvijanju mladih znanstvenika. U tom kontekstu držimo posebno važnim naglasiti da je sposobnost sudjelovanja u multidisciplinarnim i interdisciplinarnim djelatnostima Instituta kod znanstvenika i znanstvenih novaka sustavno razvijana. Takva orijentacija ka autonomnom razvoju znanstvenog potencijala ogleda se i u činjenici da prosječna dob znanstvenika u Institutu nikada nije bitno premašivala četrdeset godina.

U dvadeset godina znanstvenici i znanstveni novaci Instituta organizirali su 26 međunarodnih skupova, sudjelovali u 83 međunarodna projekta te u stotinama međunarodnih javnih skupova i drugih međunarodnih aktivnosti povezanih s misijom Instituta. Držimo da ove brojke razvidno pokazuju jedinstvenu međunarodnu umreženost Instituta uz napomenu da su potencijali Instituta za međunarodnu suradnju i razmjenu znanstvenih informacija značajno veći, ali se u punom opsegu ne mogu ostvarivati isključivo zbog financijskih razloga.

Važno je napomenuti da znanstvenici Instituta otpočetka njeguju pozitivnu timsku atmosferu u radu i prijateljsko okruženje u Institutu i s vanjskim suradnicima, a studijska putovanja na koja idu prosječno jednom godišnje dodatni su doprinos tome. Takva atmosfera, naime, izravno i neizravno utječe na povećanje motivacije u svim oblicima znanstvene djelatnosti Instituta.

U takvom općem kontekstu izgradili smo i trajna težišta naše djelatnosti koje držim vrijednim spomenuti:

Empirijska utemeljenost – Svi znanstveni programi i projekti temelje se na empirijskom pristupu uz primjenu suvremenih metodoloških postupaka, teorija i teorijskih perspektiva.

Multidisciplinarnost – Timovi koji provode znanstvene programe i projekte te ostale vrste znanstvene i stručne djelatnosti većinom su sastavljeni od znanstvenika iz dvaju ili više znanstvenih polja u okviru društvenih i humanističkih znanosti, a po potrebi i drugih znanstvenih područja.

Interdisciplinarnost – U teorijskom okviru, metodološkim postupcima i interpretaciji rezultata tijekom provedbe znanstvenih projekata koriste se spoznaje iz svih relevantnih znanstvenih disciplina povezane s glavnim problemima istraživanja.

Usporedivost – U okviru provedbe svih oblika znanstvene djelatnosti posebna pozornost se poklanja usporedivosti sa sličnim oblicima djelatnosti, teorijskim okvirima, metodološkim postupcima i rezultatima u Hrvatskoj i inozemstvu.

Primjenjivost – Usporedo s praćenjem, provedbom, razvijanjem i provjeravanjem temeljnih znanstvenih istraživanja i teorija, u Institutu se provode brojne znanstvene djelatnosti i istraživanja koja imaju naglašenu dimenziju praktične primjene. To se posebno odnosi na ugovorene projekte za treće naručitelje.

Tematska raznolikost – Svi oblici znanstvene djelatnosti u Institutu pokrivaju širok raspon suvremenih tema u okviru društvenih i humanističkih znanosti što je razvidno iz naziva funkcionalnih centara te popisa provedenih programa i projekata.

Izvrsnost – Svi oblici znanstvene djelatnosti u Institutu podvrgavaju se provjeri kvalitete prije javnog obznanjivanja.

Otvorenost za suradnju – U okviru svih djelatnosti na institucijskoj i pojedinačnoj razini potiče se, sklapaju se ugovori i organizira suradnja sa znanstvenim institucijama, znanstvenicima i drugim relevantnim institucijama i pojedincima u Hrvatskoj i inozemstvu.

Dostupnost znanstvenih informacija – Pored redovite dostupnosti znanstvenih postignuća Instituta putem biblioteka, sve objavljene publikacije i radovi dostupni su i na web portalu Instituta.

Časnost – Cjelokupna znanstvena djelatnost Instituta temelji se na načelima časnosti i konstruktivnosti te usmjerenosti prema javnom dobru.

Spomenuta težišta ugrađivana su u sve djelatnosti Instituta od osnutka, uz napomenu da su usporedo s razvojem Instituta i sva težišta unaprjeđivana.

Sa sveučilištima i u međunarodnom i u hrvatskom kontekstu Institut sklapa partnerske ugovore o suradnji posebice u kreiranju i izvođenju svih vrsta studijskih programa, a u posljednje vrijeme, posebice, doktorskih studija i znanstvenih istraživanja.

Institut Pilar jedina je institucija u Republici Hrvatskoj, u okviru društvenog i humanističkog znanstvenog područja, koja zapošljava znanstvenike iz 16 različitih polja, od kojih 10 pripadaju društvenom, 5 humanističkom i 1 biomedicinskom znanstvenom području.

Drugim riječima, Institut je uz naglašenu multidisciplinarnost ostvario i uvjete za promjenu naziva u Institut društvenih i humanističkih znanosti, o čemu je Znanstveno vijeće već raspravljalo i zauzelo pozitivno stajalište.

S druge strane, u inozemstvu postoje slične znanstvene institucije koje su znanstvenici Instituta otpočetak koristili kao orijentacijske modele za organizacijski ustroj i tematske orijentacije. To su npr. Max Planck Institutes iz Njemačke, u dijelu pod nazivom „Human Sciences Section“ te NORC (National Opinion Research Center) i Gallup iz SAD-a.

Znanstvenici Instituta Pilar u dijelovima u kojima postoji tematsko preklapanje i zajednički interes surađuju, u različitim znanstvenim djelatnostima, u manjem ili većem opsegu, s gotovo svim znanstvenim institucijama u Republici Hrvatskoj u području društvenih i humanističkih znanosti. Ta suradnja postoji na institucijskim razinama kao i na razini suradnje s pojedinim znanstvenicima. Osim toga znanstvenici iz svih tih institucija rado objavljuju radove u publikacijama Instituta, a posebice u međunarodnom časopisu *Društvena istraživanja*.

Sažeto, Institut Pilar dvadeset godina sustavno i kontinuirano, u okviru svih predstavljenih znanstvenih programa i projekata, provodi empirijska istraživanja koja se odnose na hrvatsko društvo, kulturu, političke procese te druge relevantne aspekte hrvatskog razvitka, modernizacije i procesa euroatlantskih integracija. Arhiva prikupljenih podataka iz tih istraživanja značajno nadmašuje uporabljene podatke u objavljenim znanstvenim publikacijama i radovima što svjedoči o intenzitetu istraživačke djelatnosti u Institutu.

Usporeno objavljivanje rezultata, koje ne prati potpuno procese istraživanja, najčešće je povezano s financijskim razlozima što se može, dijelom, ubrojiti u slabosti Instituta (npr. časopis *Društvena istraživanja* i časopis *Pilar* financirani su s manjim iznosom od minimalno nužnog za redovito izlaženje, a ostale publikacije financiraju se sredstvima iz proračuna u rasponu od 10 do 20 posto). Drugih slabosti u obavljanju znanstvenih djelatnosti nema.

A sada nekoliko riječi i o budućnosti.

Društveno i humanističko područje znanosti usporeno su se, zbog dva sklopa činjenica, u odnosu na druga područja znanosti, razvijali u novim okolnostima nakon uspostave demokratskog poretka i hrvatske neovisnosti. Prvi se odnosi na totalitarno naslijeđe čiji su negativni tragovi znatno prepoznatljiviji u tim nego u ostalim područjima znanosti. Ti tragovi prvenstveno se odnose na nedostatak vrhunskih znanstvenika koji se mogu uključivati u europske projekte u tim područjima, te nedovoljna financijska potpora za razvoj takvog znanstvenog potencijala. To se odnosi na opći status tih područja u nacionalnom znanstvenom okviru te financijsku i drugu podršku koja će omogućiti njihov ubrzan razvoj prema europskim standardima. Budući da je Institut, kako je navedeno, autonomno usmjeravao sve svoje potencijale i djelatnosti prema tim standardima, posebno je osjetljiv na ograničavanje razvoja područja društvenih i humanističkih znanosti na nacionalnoj razini jer se to izravno i neizravno odražava na razvoj Instituta.

Stoga, imajući u vidu postignutu razvojnu razinu i probleme s kojima se suočavamo, a o kojima danas neću govoriti, ciljevi kojima u budućnosti težimo povezani su i s općim društvenim kontekstom, koji na nacionalnoj razini obilježava ekonomska kriza s izravnim nepovoljnim posljedicama po status i financiranje znanstvenih programa, projekata i svih ostalih oblika znanstvene djelatnosti. Na europskoj razini najznačajniji događaj je skoro pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji. U tom kontekstu jače usmjeravanje prema programima i projektima koji se financiraju iz europskih fondova, te projektima za treće naručitelje u Hrvatskoj, uz stratešku orijentaciju nameće se i kao nužda. U okviru nacionalne strategije znanstvenici Instituta se zalažu i zalagat će se za poboljšanje statusa i relevantnosti znanstvenih istraživanja općenito, a posebice u

društvenom i humanističkom području, te za značajno veće ulaganje proračunskih sredstava u istraživanja koja mogu pripomoći boljem rješavanju problema s kojima se suočava suvremeno hrvatsko društvo.

Područja u koja će se više od ostalih usmjeravati potencijali Instituta razvidna su iz naziva funkcionalnih centara i temeljnih orijentacija područnih centara koje su predviđene u njihovim strategijama. To su: *istraživanje demokracije, dobre uprave i lokalnog razvoja, integralne održivosti i održivog razvoja, javnog mnijenja i masovnih medija, kvalitete življenja, međuljudskih razlika, mira, ratnih sukoba i terorizma, obitelji, djece i mladih, poduzetništva, socijalnog identiteta i socijalnih devijacija, života i djela dr. Ive Pilara, kulture, populacijska istraživanja, istraživanje religije, istraživanja tehnologije i inovacijskih sustava, urbane i ruralne studije, urbane i lokalne povijesti, znanja, obrazovanja i ljudskog kapitala* itd.

Institut se od svog osnutka razvijao kao moderna nacionalna znanstvena institucija u području društvenih i humanističkih znanosti te dostigao razinu međunarodno ugledne institucije. Razvijajući Institut kroz navedene znanstvene djelatnosti znanstvenici Instituta značajno su pridonijeli i razvoju navedenih područja te afirmaciji znanosti kao temelja društvenog i ekonomskog razvitka i modernizacije.

Dvije su glavne prijetnje koje mogu umanjiti takvu misiju Instituta na nacionalnoj i društvenoj razini. *Prva* je povezana sa selektivnim i reduciranim odnosom nadležnih državnih institucija prema Institutu neprimjerenim njegovim postignućima i značenju te *druga*, nastavno na prvu, nedovoljna financijska i druge vrste podrške provedbi navedenih strateških ciljeva Instituta.

U općem slavljeničkom ozračju, na kraju, uz posebno poštovanje, želim čestitati Dan Instituta i zahvaliti na prinosima onima koji su Institut Pilar izgradili takvim kakav smo ga danas predstavili. I to redom:

- osnivačima i podupirateljima osnivanja Instituta Pilar
- znanstvenicama i znanstvenicima te znanstvenim novakinjama i novacima Instituta Pilar
- stručnom i administrativnom osoblju Instituta Pilar
- umirovljenim i zaslužnim znanstvenicima Instituta Pilar
- svima koji su otišli iz Instituta nakon kraćeg ili dužeg zaposlenja u Institutu
- svim vanjskim domaćim i inozemnim suradnicima
- svim suradničkim i partner institucijama
- svim poslovnim partnerima
- svim prijateljima i korisnicima naših znanstvenih postignuća
- svima Vama koji ste danas došli zajedno s nama proslaviti naš dan.

Istraživanjem do činjenica popunili smo prvih dvadeset godina. Kao što ste iz predočenog i prigodnog poklona mogli čuti i vidjeti, „igramo otvorenih karata“.

S istim motom i porukom, toplo Vas pozdravljam i pozivam na sljedeći jubilej – 25. godišnjicu Instituta Pilar.

Hvala na pozornosti!